

Гапон Л.О.

*кандидат філологічних наук, викладач,
Тернопільський комунальний методичний центр
науково-освітніх інновацій та моніторингу*

**ВОЛОДИМИР ГНАТЮК
І ЯРОСЛАВ-БОГДАН РУДНИЦЬКИЙ
БЛЯ ВИТОКІВ ВИВЧЕННЯ
УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ**

Однією з важливих проблем лінгвістичної історіографії є вивчення творчої спадщини відомих учених, чий життя і діяльність залишили вагомий слід в історії мовознавства.

У когорті визначних філологів Тернопільщини особливе місце належить етнографу, фольклористу, мовознавцю, літературознавцю, мистецтвознавцю і перекладачу Володимиру Гнатюку.

Наукове значення етнографічно-фольклорної спадщини вченого важко переоцінити. Володимир Гнатюк – автор понад 1000 наукових праць, які за своїм змістом, точністю запису та науковим рівнем мають світове значення, шеститомника «Етнографічні матеріали з Угорської Русі», укладеного за результатами наукової подорожі Закарпаттям у 1895–1903 рр., редактор 60-ти томів «Етнографічного Збірника» й «Матеріалів для української етнології».

Особливо важливо підкреслити наукове значення діяльності вченого в контексті утвердження унікальності й самодостатності української культури шляхом збереження фольклорних традицій українців діаспори періоду становлення української державності.

Зокрема дослідники Андрій Нагачевський і Марія Масрчик констатують, що Володимир Гнатюк – ініціатор давніх видань українсько-канадського фольклору в Україні. У його статті «Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності» (1902–1903 рр.) між пісенними новотворами про еміграцію до Сполучених Штатів Америки і до Бразилії подано також вісім пісень про Канаду. Шість із наведених текстів Володимир Гнатюк передрукував з американської газети «Свобода», один із західноукраїнської «Руської Ради», а ще один – із листа з Канади [2]. Гнатюкознавець діаспори Микола Мушинка зазначає, що це були пісні переселенців-емігрантів із

Закарпаття, і з прикрістю додає, що таких публікацій на той час було дуже мало [1].

Систематичне вивчення українсько-канадського фольклору в Канаді розпочалося у 50-тих роках ХХ століття, і активну участь у цьому процесі взяв визначний український мовознавець діаспори Ярослав-Богдан Рудницький.

Учений емігрував до Канади 1949 року, де став активним організатором українознавчих студій. Як свідчить сам науковець, «мова і усна творчість канадських українців» цікавила його задовго до переїзду. Тож одразу по приїзді 1949 року дослідник розпочав «теренові студії». 1953 року, отримавши спеціальну наукову стипендію від Оттавської Ради гуманітарних досліджень і Манітобського університету, в якому з 1949 до 1977 року очолював відділ славістики, організував наукову експедицію на захід Канади, щоб зібрати матеріал для української фольклористики й діалектології.

Серед українських поселенців професор записав чимало народних пісень і віршів, переказів і оповідок, текстів обрядових дійств. Учений методично збирав і досліджував зразки діалектного мовлення українських емігрантів, про що свідчать його публікації: «Зауваги щодо функціонування української мови та її діалектів у Канаді» (1954 рік), «Фонологічні нововведення в канадійському діалекті української мови» (1961 рік).

Визначними є заслуги науковця на ниві фольклористики. У 1951–1957 рр. Ярослав Рудницький – автор і видавець наукової серії «Читання з слов'янського фольклору». 1960 року під його науковим керівництвом у написана перша в Канаді магістерська робота з теми дослідження українсько-канадського фольклору.

Подібно до Агатангела Кримського, який успішно поєднував мовознавчу діяльність, зокрема діалектологічну, із фольклористичною, Ярослав Рудницький видав 4 томи «Матеріалів до українсько-канадської фольклористики і діалектології» (1956, 1958, 1960, 1962–1963 рр.). Перший, другий і четвертий томи серії (1956, 1958, 1962–1963 рр.) вміщують україномовні тексти, а третій том складається з вибраних англійських перекладів під назвою «Ukrainian-Canadian Folklore: Texts in English Translation» (1960). Цінність зібраного матеріалу полягає в тому, що вчений задокументував усі діалектні особливості мови поселенців, зібрав багату фонотеку живого мовлення кількох поколінь канадських українців.

У ширшому значенні до українсько-канадського фольклору Ярослав Рудницький відносить тексти, складені українською мовою в

Україні і «перенесені» в Канаду, твори, адаптовані українсько-канадським діалектом до реалій Канади і навіть тексти, складені англійською мовою, якщо вони стосуються життя українців у Канаді. У вузькому значенні – тільки твори, складені українськими емігрантами в Канаді.

Фольклорні тексти Ярослав Рудницький поділяє тексти на такі групи:

- властивий (новостворений) канадський фольклор;
- перенесений, імпортований фольклор (український фольклор у Канаді);
- мішаний, гібридизований (адаптований до реалій Канади) фольклор.

Зразки таких творів Ярослав Рудницький наводить у статті «До питання систематики українсько-канадського фольклору».

Ще одним напрямком досліджень Ярослава Рудницького був, за його ж словами, «назовничий фольклор», матеріалом для вивчення якого послужили географічні назви Канади та їхнє відображення в народній творчості. Учений виділяє такі основні категорії українського назовничого фольклору в Канаді, як:

- 1) оповідання, перекази й легенди про назви;
- 2) народні етимології назв;
- 3) назовниче табу;
- 4) приказки й приповідки, пов'язані з назвами, й інші вияви назовничого фольклору [5, с. 7].

За значні заслуги в справі збирання канадського фольклору Ярослав Рудницький був нагороджений медаллю Маріуса Барбо – нагородою Фольклорної асоціації досліджень Канади, затвердженої 1985 року на честь французького фольклориста Канади Маріуса Барбо.

У період утвердження української державності збереження фольклорної спадщини набуло особливого значення «як аргументу для пошанівку етносу та інструменту для будування нації» [2]. Тож лінгвістичний доробок учених-фольклористів заслуговує належне визнання наукової громадськості в Україні та за її межами, і є вагомим надбанням вітчизняного мовознавства.

Список використаних джерел:

1. Мушинка М. Володимир Гнатюк. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/23925/file.pdf>

2. Нагачевський А., Маєрчик М. Особливості української фольклористики в Канаді. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38044/02-Nahachewsky.pdf?sequence=1>

3. Рудницький Я. До питання систематики українсько-канадського фольклору. *Збірник на пошану Зенона Кузелі*. С. 135–138. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11013/file.pdf>

4. Рудницький Я. Матеріали українсько-канадського фольклору. Вінніпег, 1962. URL: <https://diasporiana.org.ua/folklor/13018-rudnitskiy-ya-materiyali-do-ukrayinsko-kanadskoyi-folkloristiki-y-diyalektologiyi-ch-4/>

5. Рудницький Я. Слов'янський назовничий фолкльор у Канаді. Вінніпег, 1956, 32 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wpcontent/uploads/books/22655/file.pdf>